

**LENKA JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ – THOMAS HYLLAND ERIKSEN –
GUNNAR HAALAND – MIROSLAV HROCH – MAREK JAKOUBEK.
ETNICKÉ SKUPINY, HRANICE A IDENTITY.**

Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2020, 155 s.

ISBN 978-80-7325-505-3.

Odborná publikace s názvem *Etnické skupiny, hranice a identity*, vydaná v roce 2020 autorským kolektivem předních českých a norských badatelů, prezentuje aktuální vývoj a přístupy ke studiu etnicity a identity nejen z perspektivy antropologie a historie, ale i optikou dalších sociálních věd. Zajímavé je složení autorského týmu, který propojuje na straně jedné badatele z oblasti etnologie, antropologie a historie, na straně druhé badatele tuzemské a známého norského antropologa, držitele čestného doktorátu Univerzity Karlovy Thomase Hyllanda Eriksena, a jediného žijícího přispěvatele do publikace *Ethnic Groups and Boundaries* z roku 1969, Gunnara Haalanda (Hålanda).

Za mezník ve zkoumání otázek etnicity, etnických skupin, hranic a identit se považuje rok 1969, kdy byla vydána práce *Etnické skupiny a hranice: Sociální organizace kulturní odlišnosti* (*Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*), jejímž editorem byl věhlasný norský sociální antropolog Fredrik Barth (1928–2016). Vydání této kolektivní monografie bývá považováno za počátek moderního studia etnicity a etnických procesů. Text se stal záhy jednou z nejcitovanějších vědeckých publikací v oblasti etnických studií a je považován za jednu z nejvýznamnějších antropologických prací vůbec.

Ve své podstatě se autoři publikace *Etnické skupiny, hranice a identity* věnují zhodnocení výše zmíněné průlomové publikace. Analyzují a vysvětlují okolnosti vzniku, celé chápání přístupu k problematice etnicity a etnických vztahů, hranic a identity. Marek Jakoubek konstatuje, že úspěch a vliv „Barthovy publikace“ je potvrzen nejen množstvím odkazů, citací a reprintů, ale také řadou překladů do cizích jazyků od španělštiny přes indonéštinu, francouzštinu, ruštinu a turečtinu, až po čínštinu (s. 10). Za pozornost stojí rovněž jeho názor na tuzemský akademický diskurz o etnicitě před rokem 1989 a po něm. V bývalém Československu se chápání etnicity ubíralo značně odlišnými cestami než v západním světě. Mezi hlavní důvody patří skutečnost, že do roku 1989 se výzkumníci orientovali na koncepty původem ze Sovětského svazu, jejichž hlavním představitelem byla osobnost Juliana Bromleje (1921–1990). Tato orientace způsobila zaostávání vědeckého poznání ve východním bloku za západním světem, kde se teoretizování nad etnicitou vydalo cestou vytčenou „Barthovým sborníkem“. Jakoubek dále dokládá, že na rozdíl od československých, resp. českých etnologů, tuzemští historici zabývající se problematikou formování moderních národů a nacionalismu, v čele s Miroslavem Hrochem — jehož práce *Die Vorkämpfer der nationalen Bewegung bei den kleinen Völkern Europas: Eine vergleichende Analyse zur gesellschaftlichen Schichtung der patriotischen Gruppen* vyšla již v roce 1968 (tj. rok před Barthem) —, dokázali se západním světem držet krok, ale často být i na samotné špičce bádání (s. 12). V této době v rámci bádání o etnicitě měli čeští historici před etnologym navrch. Česká etnologie navíc po roce 1989 neprošla téměř žádnou zásadní personální obměnou a její čelní představitelé setrvali ve svých názorech a postojích na pozicích z období před rokem 1989. Jakoubek proto navrhuje udělat tlustou čáru

za tzv. sovětskou školou etnosu (tj. za Bromlejem a spol.), a důkladně se seznámit se základními momenty vývoje antropologické tematizace etnicity na Západě, a především s „dílem Bartha“ z roku 1969 (s. 17). A právě k tomuto účelu je mimořádně vhodná recenzovaná publikace *Etnické skupiny, hranice a identity*.

Zajímavou část knihy představuje rozhovor o „etnické identitě ve světě charakterizovaném globálními politickými, ekonomickými a kulturními změnami“, který vedla Lenka Jakoubková Budilová a Marek Jakoubek s uznávaným norským sociálním antropologem Gunnarem Haalandem, který je, jak již bylo uvedeno, spoluautorem „Barthovy publikace“ z roku 1969. Čtenář má tak jedinečnou příležitost seznámit se s názory, postoji a přístupy Haalanda nejen v kontextu „Barthova díla“, ale sledovat i další vývoj jeho práce. Prostřednictvím rozhovoru publikace nabízí otázky, které se dotýkají mezilidských vztahů a možnosti, jak na ně reagovat. Dále se od Haalanda dozvídáme, odkud a kdy se pojem etnicita dostává do odborné terminologie. Z rozhovoru je cítit lidskost v podobě vlastních vzpomínek na studium antropologie, Haalandových vlastních zkušeností, vztahujících se k tématu identity a etnicity. Publikace je díky rozhovoru atraktivnější, protože daný žánr umožňuje prezentaci jiného, osobnějšího pohledu na problematiku identity, etnicity, etnických skupin a hranic.

Publikace *Etnické skupiny, hranice a identity* se zaměřuje především na analýzu pojmů „etnicita“, „etnická skupina“ a „etnická identita“. Tyto termíny jsou v různých oborech — v historii, etnologii a antropologii, sociologii, sociální práci atd. — chápány často více či méně odlišně. Zajímavý je v tomto kontextu postřeh Miroslava Hrocha, že příčinou těchto rozdílů může být povaha dat, s nimiž ten či onen obor pracuje — v historii se například klade důraz na historické literární prameny, v antropologii zase na současnou realitu; antropolog tak má možnost zkoumat problémy přímou metodou, na rozdíl od historika, který si s autory svých pramenů už nemůže promluvit. Ačkoliv si historici termín „etnická skupina“ vypůjčili právě od antropologů, pracují s ním velmi odlišným způsobem. Na adresu limitů využitelnosti „Barthova díla“ historiky pak Hroch uvádí, že vzhledem k tomu, že práce je postavena na studiu vztahů mimoevropských skupin, které neprošly ani základními etapami modernizace, je jeho využitelnost badateli, kteří se zabývají procesem tvorby moderních evropských národů, jen velmi malá.

Publikace *Etnické skupiny, hranice a identity* je poměrně útlou knižní publikací — má pouhých 155 stran, nabízí ovšem podnětné myšlenky a pohledy od předních odborníků na etnicitu. Závěrem lze konstatovat, že i když průlomové „dílo Fredrika Bartha“ z roku 1969 bývá často předmětem kritiky, jeho odkaz je stále živý. Práce nadále představuje jedno z nejcitovanějších a nejdiskutovanějších děl z oblasti etnologie a sociální a kulturní antropologie. Kniha *Etnické skupiny, hranice a identity* píše k této práci novou — českou — kapitolu.